

רע"פ 5991/13 סגל נ' מדינת ישראל

תקציר פסק-דין

הרכב מורחב של תשעה משופטי בית המשפט העליון נתן היום (2.11.2017) פסק דין המזכה אדם מהרשעה בעבירה של העלבת עובד הציבור (סעיף 288 לחוק העונשין, התשל"ז-1977; להלן: עבירת ההעלבה או העבירה), בו נדונו שאלות עקרוניות הנוגעות לפרשנותה וגבולותיה של העבירה.

בשנת 2004 פירסם המבקש באתר האינטרנט "מנהיגות יהודית", בו שימש כעורך, מאמר חריף נגד הרב הצבאי לשעבר (להלן: הרב הצבאי). במאמר השווה את הרב הצבאי לרב "מטעם המלכות" ותקף אותו בחריפות בשל תפקודו לנוכח התנהלות הצבא בהיבטים שונים כגון שירות נשים לצד גברים, חילול שבת ואי-שמירת כשרות בבסיסיו. בשנת 2006 הוגש נגד המבקש כתב אישום בו יוחסה לו עבירת ההעלבה. בית משפט השלום בירושלים הרשיע את המבקש בעבירה וגזר עליו שישה חודשי מאסר על תנאי, תשלום קנס בסך 3,000 ש"ח או מאסר של 30 ימים תחתיו ופיצוי בסך 4,000 ש"ח לרב הצבאי. המבקש ערער על פסק הדין לבית המשפט המחוזי בירושלים. הערעור על הכרעת הדין נדחה והערעור על גזר הדין התקבל בחלקו, כך שמשך המאסר על-תנאי שהוטל עליו קוצר לחודש אחד בלבד והקנס והפיצוי שנגזרו עליו נותרו על כנם. המבקש הגיש בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון בה טען נגד הרשעתו וכן העלה טענות עקרוניות בדבר פרשנות עבירת ההעלבה. בין השאר, ביקש המבקש לבטל את ההלכה המנחה שנקבעה בעניין זה שנקבעה בדנ"פ 7383/08 אונגרפלד נ' מדינת ישראל, פ"ד סה(1) 23 (2011) (להלן: הלכת אונגרפלד), ולחלופין להצר את גבולותיה.

בפסק הדין שניתן היום, מפי הנשיאה (בדימ') מ' נאור, בהסכמת המשנה לנשיאה (בדימ') ס' ג'ובראן, הנשיאה א' חיות, המשנה לנשיאה ח' מלצר והשופטים י' דנציגר, נ' הנדל, ע' פוגלמן, י' עמית ו-ע' ברון, הוחלט פה אחד ליתן רשות ערעור ולקבל את הערעור במובן זה שהמבקש יזוכה מהרשעה בעבירת ההעלבה. בפסק הדין צוין כי כפי שהובהר כבר בהלכת אונגרפלד, עבירת ההעלבה נועדה להגן על עובד הציבור כאורגן של השירות הציבורי, כאמצעי לשמירה על תפקודו התקין של השירות, ולא על אינטרס פרטי של העובד. כל שופטי ההרכב עמדו על פגיעתה הקשה של העבירה בחופש הביטוי והדגישו את חשיבותה של חירות זו. על רקע זה, נדונה השאלה מהי נקודת האיזון הראויה בין הערך המוגן בעבירת ההעלבה לבין הפגיעה בחופש הביטוי.

כל השופטים הסכימו כי פגיעתה הקשה של העבירה בחופש הביטוי מחייבת להציב לה סייגים ולצמצם את תחולתה אף מעבר למה שנקבע בהלכת אונגרפלד, שם נקבעו שני מבחנים לתחולת העבירה. יחד עם זאת, הובהר כי לא ניתן להפוך את העבירה לאות מתה בהיותה עבירה מוגנת לנוכח הכלל בדבר שמירת הדינים ובשל החשש מפני פגיעת יתר בערך המוגן שביסודה. הנשיאה (בדימ') מ' נאור, אליה הצטרפו כל שופטי ההרכב, קבעה כי במסגרת המבחן התוכני בעבירה יש ליתן משקל לעוצמת הפגיעה הנגרמת בחופש הביטוי. בפרט היא עמדה על חשיבותו של הביטוי הפוליטי, העומד בראש הפירמידה של הביטויים. לדעתה של הנשיאה (בדימ') מ' נאור, אליה הצטרפו מרבית השופטים, ביטויים פוליטיים יהיו מוגנים כמעט תמיד מפני תחולתה של עבירת ההעלבה, בשל חשיבותם היתרה ולאור הצורך החיוני להגן על חירות זו, שבלעדיה לא תיתכן דמוקרטיה. השופט פוגלמן, בדעת מיעוט, סבר כי יש לקבוע שביטויים פוליטיים יהיו מוגנים תמיד מפני העבירה.

בנוסף, בפסק הדין עמדה הנשיאה (בדימ') מ' נאור על שיקולים שונים בהם יש להתחשב במסגרת יישום המבחן ההסתברותי לעבירת ההעלבה, ובכלל זה מעמדם של עובד הציבור ושל הגורם העולב, פומביות הביטוי וקהל היעד שלו וכן חשיפת העובד לעלבון. בשאלה האם מודעות עובד הציבור המסוים לדברים שכוונו נגדו הינה תנאי לתחולת העבירה, נחלקו דעות השופטים.

מעבר לכך, נקבע בפסק הדין כי פגיעתה הקשה של עבירת ההעלבה בחופש הביטוי מחייבת ריסון וזהירות רבה לא רק במסגרת פרשנות העבירה עצמה, אלא גם במסגרת המנגנונים החיצוניים לה ובמיוחד בגדרי מדיניות ההעמדה לדין. בהתאם, קבעה הנשיאה (בדימ') מ' נאור, בהסכמת מרבית שופטי ההרכב, כי יש לדרוש אישור מוקדם מבכירי הפרקליטות לפתיחה בחקירה, סגירת תיק והעמדה לדין בכל מקרה של העלבת עובדי ציבור. זאת, אף כאשר מדובר בעובד ציבור זוטר ולא רק במקרה של העלבת עובד ציבור בכיר או נבחר ציבור, כפי שנהוג כיום. השופט הנדל, בדעת מיעוט, סבר כי יש לדרוש אישור כאמור רק לגבי העלבה של עובד ציבור בדרג בכיר או בינוני, אך לא בדרג זוטר.

אשר למקרה הספציפי שנדון בפסק הדין, כל השופטים הסתייגו מהביטויים הקשים שנכללו במאמר מושא כתב האישום, אותו כתב המבקש. אולם, לדבריהם מדובר בביטוי פוליטי מובהק שאינו מקיים את המבחן התוכני לעבירת ההעלבה. על כן הוחלט פה אחד לזכות את המבקש מעבירת ההעלבה.